

MED41 Římské právo a jeho dědictví v mediteránní oblasti

(římské právo po roce 476 n. l.)

4. přednáška - teze

**Vulgarizace práva. Vulgární právo. Barbaři a římské právo – Codex Theodosianus a barbaři.
Papež Vigilius a císař Justinanus**

JUDr. Miroslav Frýdek

©

Barbaři a římské právo. Vulgarizace práva – tzv. vulgární právo

- To, co se skrývá v barbarských zápisech práva, po pádu Západořímské říše, je buď římské právo nebo barbarské právo s římskoprávní příměsí.
- Nejvýznamnější a nejúspěšnější byl Vizigót Alarich II.
- Alarich si „vzal“ jako předlohu (ne klasické římské právo, které se už nepoužívalo) právo románského obyvatelstva žijícího na území vizigótské říše. Na toto právo postupně přistoupili i Vizigóti a začalo se označovat jako **vulgární právo**.
- **Proč vulgární?**
  - Jde o označení tohoto právního řádu, s kterým přišli stoupenci klasického římského práva, pro jeho jednoduchost či nenáročnost.
  - Období pozdní antiky již nemělo onu duchovní sílu a nadání klasických římských právníků a jejich jurisprudence.
  - Zjednodušují se právní instituty – např. s již nerozlišuje dominium a possessio; nerozlišující se kontrakty konsensuální a reálné.
  - Snaha o jednoduchost a neformálnost. Právo již nemá „ducha“ jde tady o vulgární právo nevzdělaných národů.
- Toto je pohled vědecký a obsahově kritický → ale každá společnost si vytváří vlastní pravidla a z nich se vytváří právo, které daná pospolitost potřebuje.
- Nevytváří se již právní věda, pokud již bylo nějaké dílo sepsáno šlo jen o připomenutí děl velkých autorů římského práva.
- Mění se pohled na dějiny a vývoj → „klasická“ antika byla vzorem, doslova byla člověkem v tom nejlepším věku, nyní svět stárne a ve světle antických hrdinů je současný

svět nesrovnatelný, vše už bylo napsáno, na vše už lidé přišli → záslušnější bude texty „dědů“ opisovat a připomínat, než sepisovat něco nového.

- Sevillský biskup Isidor kolem roku 600 shromažďuje vědění své doby do encyklopedické podoby ve svých „Etymologiích“
  - Boetius (odsouzený Theodorichem k smrti) sepsal „Útěchu z filosofie“ – obrací a připomíná učení předků
  - Mniši se pod vedením sv. Benedikta věnují dvěma činnostem: modlitbě a opisování antických knih (záchrana spisů)
- Kulturní produktivita pozdní antiky spočívala v opatrování vědění minulosti.
  - Snaha o originalitu nebo podněcování odborných debat o právní vědě nebyla ctnost, ale hřích.
  - Právo se „smrsklo“ na řešení každodenních záležitostí.
  - „Římské právo pozdní antiky nebylo horším, nýbrž prostě jiným právem“ H. Hattenhauer.
-

Doba sepisování práva

- 5. a 6. stol. je z ohledu právních dějin obdobím sepisování práva
- Cílem soupisu bylo:
  - nové uspořádání
  - sebrání roztržitěné právní úpravy do jednoho díla
  - přizpůsobení práva požadavkům doby
- První snahy (soukromé soupisy kolem r. 300):
  - Codex Gregorianus obsahoval vybrané konstituce od císaře Hadriána do Diokleciána
  - Codex Hermogenianus obsahoval jen Diokleciánova nařízení.
- Kolem roku 500 dochází k velkému nahromadění myšlenky „sepsat právo“:
  - Edictum Theodorici
  - Lex Visigothorum
  - Lex Burgundiorum
  - Codex Theodosianus
  - Lex Salica (507 - 511)
  - Tri volumina aj.
- Důležitou úlohu při výkladu římského práva sehrály v dominátu dva tzv. Citační zákony z r. 321 a 426, které stanovily interpretační pravidla. Citační zákon z r. 426 byl závazný pro

obě poloviny říše (Valentinián III. a Theodosius II), bylo jím povoleno používat pouze díla Papiniána, Paula, Ulpiána, Gaia a Modestina.

- Inspirace Justiniánem u langobardského krále Lothara v r. 643 (edictus Rothari)
„Jak velice jsme se starali a staráme o blaho našich poddaných, vysvítá z (každé)stránky, která dále následuje. A děje se tak nikoli jen s ohledem na trvalý útisk chudých , které mocní znásilňují. Zdálo se nám proto, že je naší povinností vydat s důvěrou v milost všemohoucího Boha tento dokonalý zákon (zákoník), který nově shrnuje a uspořádává všechny dřívější zákony, vyplňuje mezery a vyřazuje, co je zbytečné. Chtěli jsme jej zpracovat do jednoho celku, aby jeden každý žil v míru podle zákona a práva, v důvěře v ně se (tím ochotněji) angažoval proti nepříteli při obraně sebe sama i své vlasti“
-

Papež Vigilius a císař Justinianus. Snaha o navázání na římskoprávní tradice.

- Justiniánská kompilace vzniká v době, kdy je jednak římské panství v Itálii (obecně na západě) ztraceno, ale také (podle „programových prohlášení v jednotlivých Justiniánových konstitucích) je to období, kdy např. Justiniánovi vojevůdci zvítězili na Apeninském poloostrově a dočasně zde došlo k obnově římské moci.
  - Římskými centry se stávají Ravenna a jih Itálie.
  - Římští papežové v tomto období razí linii návaznosti na dějiny Říma (Římů) a roce 554 se papež Vigilius obrací na Justiniána s žádostí o zavedení justiniánské kompilace v Itálii (pragmatická sankce)
  - Postupně zmizely „náběhy“ na navázání římskoprávní tradice.
  - V povědomí se udržují jen Instituce a Codex. Poslední zmínka o Digestech je citace dvou míst z nich, které učinil papež Řehoř Veliký v dopise v roce 603.
-

Codex Theodosianus

- Císař Theodosius II.
- Cíl → vytvoření zákoníku, který bude obsahovat ius (první vědu) a leges (císařské konstituce)
- V r. 429 → vydáno nařízení o zřízení komise.
- V r. 435 vytvořena nová komise (16 členů), která má sestavit zákoník z císařských nařízení.

- Členové komise jsou zmocněni provádět změny a nařízení mohou zkracovat (POST ALIA – kromě jiného; ET CETERA a další)
- Konstituce jsou řazeny chronologicky. Tam, kde si nebyli jistí vymysleli si dataci.
- Codex se dělí na 16 knih, které se dělí na tituly.
  - 1. kniha – prameny práva a císařské úřady
  - 2. – 5. kniha a část titulů 8. knihy – soukromé právo
  - 6. kniha a část titulů 8. knihy hierarchie státních funkcionářů a jejich výsady
  - 7. kniha – vojenské právo
  - 9. kniha – trestní právo
  - 10. a 11. kniha – finanční právo
  - 12. – 15. kniha – korporace
  - 16. kniha – církevní právo
- Tato sbírka měla být pokračováním kodexů Gregorianus a Hermogenianus, proto jsou v Theodosianově kodexu jen konstituce od počátky vlády Konstantina (pro toto období je tento kodex výlučný, ostatní konstituce, ale zůstaly v platnosti)
- Codex byl publikován na Východě v roce 438. Závazným se stal 1. ledna 439 pro obě části (na Západě na základě žádosti císaře Valentiniana III.). Platnost potvrdil i senát města Říma.
- Na Východě si udržel platnost až do CIC
- Na Západě v podobě obyčejového práva byl účinný pro římské obyvatelstvo a katolickou církev až do 11. století.
- Nedochoval se celý → jeho text byl sestaven díky častému citování v Breviarium Alaricianum (r. 506)
- Jeho text dokazuje úpadek právní vědy → mnohomluvnost zatemňující obsah a smysl. Proto již v průběhu 6. stol. vzniká výklad – interpretace.

Barbaři v Theodosianově kodexu

- Viz. skeny ve studijních materiálech